

ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІДЛІТКАМ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті визначено засади психологічної допомоги підліткам з особливостями психофізичного розвитку. Конкретизовано специфіку психологічної допомоги відповідно до особливостей розвитку та життєдіяльності підлітків з дефіцитарністю інтелектуальної функції. Означено альтернативні шляхи для практичної реалізації психологічної допомоги людям з особливими психофізичними потребами впродовж життя.

Ключові слова: психологічна допомога, психоконсультування, психотерапія, система «Я», психологічна реальність.

Постановка проблеми

Феномен особистості детермінується динамічністю та змінюваністю психічної реальності людини впродовж її онтогенезу, що викликає суперечливість у його означенні. Практично кожна вікова стадія й етап супроводжуються якісно-кількісними змінами у функціонуванні особистості, навіть якщо такі зміни мають зворотний процес. Загалом, сучасна психологічна наука спрямовує усі свої теоретичні й експериментальні пошуки на створення ефективної системи психологічної підтримки, психологічного супроводу, психологічного консультування та психотерапії, основне призначення яких — надання своєчасної кваліфікованої психологічної допомоги особистості.

Спектр ситуацій, які спроектують потребу спеціального, підтримуючого психологічного впливу на особистість настільки широкий, що конкретизувати й систематизувати його з метою класифікації досить складно. Унеможливлення конкретизації й класифікації проблемних ситуацій життєдіяльності особистості у системі сучасних міжособистісних взаємодій визначається суб'єктивним характером їх визначення й інтерпретації самою особистістю, а також станом сформованості та функціонування її індивідуальності. Необхідність та актуальність розробки і впровадження у практику системи психологічної допомоги визначається потребою самозбереження особистості як суспільної одиниці, а також усього суспільства як осередку, у якому відбувається становлення й життєдіяльність особистості.

Нині особливого значення набуває вивчення та наукове обґрунтування системи психологічної допомоги дітям, підліткам та дорослим з особливостями психофізичного розвитку. Зокрема, ідеться про людей з дефіцитарністю інтелектуальної функції, які визначаються як розумово відсталі. Саме цій категорії дітей та дорослих потрібна психологічна допомога впродовж усього життя, що й обумовлює неоднозначність її змісту.

Виклад основного матеріалу

Проблемам психологічної допомоги та розробці її системи, технологій, змісту, методів та прийомів присвячено теоретико-експериментальні дослідження практично усієї системи сучасної як вітчизняної, так і зарубіжної психології. А. Бондаренко під поняттям «психологічна допомога» розуміє відображення певної реальності, певну психосоціальну практику, полем діяльності якої є сукупність питань, труднощів та проблем, які належать до психічного життя людини. Науковець визначає психологічну допомогу як науку й мистецтво, призначення яких допомагати людині у широкому спектрі її життєдіяльності та соціального самоствердження, визначаючи основний предмет її впливу — становлення та функціонування особистості [1]. Визнання унікальності й цілісності кожної окремої особистості є метою психологічної допомоги. Особливе значення таке розуміння має для визначення базових передумов до впровадження психологічної допомоги дітям, підліткам та юнакам з дефіцитарністю інтелектуальної функції.

Історично обумовлено та визначено у дослідженнях розумової відсталості, що основним впливом на становлення особистості з таким неспецифічним розвитком має бути навчально-виховний з позицій чітко означених педагогічних та дефектологічних засад. Водночас саме в чіткості означених засад і втрачається врахування потенційних можливостей до становлення особистості такої людини з позиції функ-

ціонування її психічної реальності та структури «Я». Така тенденція притаманна вітчизняним поглядам. Та за умови втілення психологічної допомоги предметом діяльності психолога мають стати наявні можливості психіки дитини, підлітка чи юнака та застосування адекватних психологічних технологій, у яких особистість та індивідуальність такої людини буде домінантною. До того ж зарубіжна практика психологічної допомоги на сучасному етапі має всі передумови до реалізації такого підходу.

Створення особливого, практично до максимуму сконцентованого на прояві індивідуальності кожної особистості психотерапевтичного підходу вперше було розкрито у науково-практичній діяльності засновника психоаналізу З. Фрейда. Віддаємо належну повагу до зусиль науковця, який зосередив увагу на виявленні індивідуальності як за умови нормального протікання психічного розвитку, так і за наявності певних порушень і вказав, що саме врахування індивідуальності, розуміння світобачення особистості та визначення особливостей сприйняття нею навколишнього світу виступає основним засобом роботи психоаналітика. Привнесення у систему психологічної допомоги особистості врахування її індивідуального переживання навколишнього світу в собі та себе в цьому світі дає можливість не нашкодити функціонуванню особистості, а першочергово допомогти розв'язанню проблемних ситуацій її життєдіяльності, навіть за наявності патологічного розгортання психічних функцій.

За умови порушення інтелектуальної функції застосування психоаналітичного підходу є доречним у контексті здійснення психотерапевтичного впливу на структурну організацію особистості, зокрема, за умови існування невротичного спектра порушень, який спостерігається як на етапі дошкільного періоду розвитку дитини з порушенням інтелекту, так і на етапі підліткового віку і характеризується досить широким розмаїттям не завжди конструктивних, а іноді навіть патологічно деструктивних особистісних та поведінкових змін.

Саме функціональність психіки виступає предметом діяльності психоаналітиків, і тому порушення функції мислення на основі органічного ураження може розглядатися як утворення дефіциту, зони відсутності або недостатності функції, призначенням якої є забезпечення розвитку мислення з розв'язання навчальних задач, конкретизації операційних складових задач та інших аспектів, що відповідають за розвиток інтелекту як якісно-кількісного показника процесу мислення. Звідси, у контексті розгляду особистості дитини чи підлітка з таким особливим розвитком доречно застосовувати поняття дефіцитарності інтелектуальної функції та враховувати умовність меж цієї дефіцитарності при впливі на функціонування психіки та становленні особистості з цим неспецифічним розвитком.

Психоаналітичне розуміння підлітків з дефіцитарністю інтелектуальної функції дає можливість розкрити особливості функціонування «Я» за умови порушення аналітичної та синтетичної діяльності, що унеможлиблює здійснення самим підлітком рефлексії, тобто розвиненої здатності зробити власне «Я» об'єктом самоспостереження, та напрацювання сформованих здібностей до оформлення результатів цих самоспостережень у комунікативний акт. Швидше, ідеться про недостатню розвиненість у підлітків можливостей до формування комунікативного процесу, основним предметом якого має виступати структура «Я». Водночас ці чинники не виступають як сталі, застосування сучасних психоаналітично орієнтованих методів та технологій дає можливість здійснювати процес психологічної допомоги з розвитку та формування у підлітків з дефіцитарністю інтелектуальної функції на основі врахування існуючих потенційних можливостей процесу мислення, яке не вичерпується самим інтелектом. Саме розкриття невиявлених мисленневих ресурсів та встановлення взаємообумовленості між мисленням та емоціями здійснюється у процесі застосування глибоко орієнтованої, психоаналітичної терапії.

Особливий контекст у розробку системи психологічної допомоги підліткам з інтелектуальною недостатністю привносять ідеї гуманістичної психології, зокрема клієнт-центрований підхід К. Роджерса. На відміну від психоаналітичного підходу, який сконцентровується на дослідженні та виявленні структур «Я», гуманістична психологія здійснює акцент на створенні конструктивної системи ставлення оточення до таких підлітків. Ця система підтверджується існуючими основними положеннями, відображеними у дослідженнях К. Роджерса.

На основі клінічного досвіду К. Роджерс дійшов висновку про те, що основним мотивом поведінки людини виступає прагнення до актуалізації, яке притаманне організму у вигляді прагнення реалізувати

власні здібності з метою збереження життя і створення людини більш сильною, а її життя більш різностороннім і таким, що задовольняє її. Інші, часткові мотиви, наприклад, голод, спрага, мотив досягнення, можна вважати одним із видів мотиву прагнення до актуалізації.

На думку науковця, прагнення до актуалізації є вродженим. Для прикладу, організм прагне зберегти себе, вимагаючи їжі й води. Фізично розвиваючись, він підсилює себе, стає більш незалежним. Актуалізація, на відміну від прагнення до рівноваги або гомеостазу, часто пов'язана не зі зменшенням напруження, а з його збільшенням. Людина самоактуалізується у боротьбі і подоланні перешкод, часто вона сама прагне до такої боротьби. Актуалізація — суть життя, тому вона притаманна усьому живому. Незважаючи на те, що актуалізація у різних людей відбувається по-різному, їй властива, швидше, рухливість, ніж інертність, відкритість, а не захисні реакції, а також незалежність від зовнішнього впливу й опора на себе.

У процесі актуалізації К. Роджерс визначає основні стратегії фізичного та психічного досвіду людини. Первинним науковець визначає організмичний процес оцінювання, сутність якого полягає в тому, що досвід, який зберігає і підсилює «Я» людини, оцінюється організмом позитивно. Водночас той досвід, який загрожує або перешкоджає збереженню чи підсилению «Я», оцінюється організмом як негативний і уникається. Організмичний процес оцінювання досить добре розвинений у дитини, яка завжди знає, що їй подобається, а що ні. Водночас у дорослому віці контакт з організмичним процесом оцінювання у багатьох людей втрачається, що призводить до появи тривожності і захисних реакцій.

Особливо виділені положення К. Роджерса є актуальними у розумінні засад психологічної допомоги підліткам з дефіцитарністю інтелектуальної функції. Можна припустити, що процес організмичного оцінювання притаманний таким дітям від народження. Втрата у людини з нормальним функціонуванням інтелекту тенденції до організмичного оцінювання обумовлюється прагненням до активної групової приналежності і відповідності встановленим культурою соціальним нормам і зразкам. Саме комформність та прагнення до постійної публічності й отримання відповідної винагороди від соціуму і спроектовує відмову від усвідомлення та прийняття власних організмичних почуттів, тобто відбувається втрата того зв'язку між тілом та психікою, який і забезпечує людині психологічне здоров'я та гомеостаз.

Через порушення інтелектуальної функції людина не так активно здійснює адаптацію та соціалізацію за рахунок внутрішніх ресурсів «Я», оскільки в неї недостатньо розвинено самоусвідомлення та прагнення будь-що належати до групи собі подібних. Саме тому, що підлітки з дефіцитарністю інтелектуальної функції не мають відповідних психофізичних умов, у них відбувається збереження організмичного процесу оцінювання. Та водночас у системі соціальних взаємодій цей аспект оцінюється негативно і визначається як негативізм, агресія та інші порушення поведінки таких підлітків. Прагнення до самозбереження у підлітків з дефіцитарністю інтелектуальної функції і виражається у різноманітних невротичних процесах, що виникають як захисні функції у процесах активної адаптації та соціалізації, яких вони зазнають упродовж усього свого життя. Наскільки впровадження тих чи інших освітніх або психологічних впливів на таких підлітків враховує і цей бік їхньої життєдіяльності, питання залишається відкритим.

Доречно у контексті гуманістичного підходу врахування поглядів К. Роджерса на реалізацію психічного досвіду в процесі актуалізації людини. Науковець визначає, що частиною базисного прагнення до актуалізації виступає прагнення до актуалізації власного «Я». Актуалізація «Я» полягає у прагненні індивіда розвиватися у напрямі все більшої складності, самодостатності та компетентності. Використовуючи поняття «Я» та «Я-концепція» як синоніми, К. Роджерс визначає «Я» як структурований несуперечливий гештальт, який складається із уявлень властивостей «Я» як суб'єкта і «Я» як об'єкта, а також зі сприйняття відношення «Я» як об'єкта до інших людей і сторін життя. Гештальт включає також оцінки, пов'язані з цими уявленнями. Цей гештальт може бути усвідомленим, хоча це і не обов'язково. «Я» складається не тільки з «Я-реального», тобто того, чим є людина тепер, а й із «Я-ідеального». Хоча «Я» змінюється впродовж життя людини, воно зберігає свою основну структуру, що дає змогу людині залишатися самою собою. «Я» — це частина досвіду людини. Тому, на думку науковця, той досвід, який не можна усвідомити, операціонально визначити чи вивчити, не слід включати в цю систему [5].

Розуміння структури «Я» підлітка з дефіцитарністю інтелектуальної функції як самодостатнього гештальту, який має потенційні можливості для розвитку та функціонування впродовж життя, дає можли-

вість, упроваджуючи психологічну допомогу, визначати, що психічна структура за такого розвитку пізнавальних процесів має всі передумови до змін за наявності системи психологічного впливу, зорієнтованої не на адаптацію та соціалізацію як єдино означену мету, а на визначення і врахування особливостей та ресурсів цієї структури, і саме через їх розкриття для самого підлітка визначати і стратегії для адаптації та соціалізації.

У контексті цього розуміння доречним є врахування поглядів К. Роджерса на людину у процесі надання їй психотерапевтичної допомоги: «...спілкуючись під час терапії з пацієнтами, розлади в яких найсильніші, поведінка яких найбільш антисоціальна, почуття яких здаються найекстремальнішими, я дійшов висновку про те, що це правда. Коли я зміг тонко розуміти почуття, які вони виражали, приймати їх як індивідуальність, я зміг визначити у них тенденцію розвиватися в особливому напрямі... найправильніше цей напрям можна визначити такими словами: позитивний, конструктивний, спрямований до самоактуалізації, зрілості, соціальності» [5, 10]. Незважаючи на те, що підлітки з дефіцитом інтелектуальної функції не виступають соціально стереотипізованими і не визначаються як досить відносна норма, вони реалізують власні тенденції і прагнення до соціальності, але не шляхом її розуміння як дещо зовнішнього по відношенню до їхнього внутрішнього світу, а як те, що закладено в них, і вимагаються зусилля саме з боку соціуму у розкритті та розумінні цієї соціальності й її розвитку у конструктивному руслі.

Враховуючи основні напрями психологічної науки у розумінні феномену людини, які представлені аналітичним та гуманістичним підходами, доречно вказати, що і можливості когнітивно-біхевіористичного підходу також мають досить активно впроваджуватися у процесі надання психологічної допомоги дітям та підліткам з дефіцитарністю інтелектуальної функції. Зокрема, ідеться про застосування когнітивно-біхевіористичних терапевтичних технологій з метою зменшення прояву чи подолання таких поведінкових порушень, як самоушкоджуюча поведінка у дітей та підлітків з глибоким порушенням інтелектуальної функції, а також з метою розвитку самостійності (уміння самостійно одягатися, їсти, робити покупки, займати вільний час). Когнітивно-біхевіористичний підхід та його технології також є доречними у психологічній корекції уваги, пам'яті, поведінки (у процесі навчання й мислення) та здібностей підлітків для вирішення проблемних ситуацій [4].

На сучасному етапі розвитку психологічної науки та соціально-психологічної практики система психологічної допомоги в Україні характеризується збагаченням та інтеграцією, поряд з класичними й новітніми теоріями і практичними технологіями в межах цих теорій. Сучасна система психологічної допомоги знаходиться на стадії активного оновлення, в якому домінуючими є позиції індивідуальності особистості та відповідного їй збереження у процесі переживання нею тих чи інших проблемних ситуацій. Водночас на сьогодні досить гостро постала проблема в розробці й адаптації існуючих психологічних, психокорекційних, психоконсультативних та психотерапевтичних технологій психологічної допомоги особистостям з особливостями психофізичного розвитку.

Нинішній стан досліджень у галузі спеціальної психології вказує на існування спектра досить серйозних проблем з адаптації та соціалізації дітей та підлітків з особливостями у психофізичному розвитку до умов життєдіяльності у сучасній системі міжособистісних суспільних взаємодій. Активізація науково-технічного прогресу призвела до появи психосоматичних порушень, зокрема, таких, як депресивні стани, стресотравмуючі фактори, переживання травматичних ситуацій та як наслідок — функціонування людини у стані посттравматичної ситуації, які є характерними як для людей з нормою психофізичного розвитку, так і для людей з психофізичними порушеннями.

Зорієнтованість психологічної допомоги у цьому аспекті за умови функціонування особистості у нормі сконцентрована на активізацію свідомості та самосвідомості у переживанні спектра проблемних ситуацій і формування в неї можливостей до рефлексії, яка виступає своєрідним методом у подоланні та розв'язанні різноманітних проблемних ситуацій. У випадку з функціонуванням особистості із порушенням психофізичним розвитком такі механізми її психічної системи, як свідомість та самосвідомість, розвиваються та функціонують за власною, особливою системою, зокрема, під впливом функціонування того чи іншого дефекту та відповідними компенсаторними функціями, які формуються у процесі корекційно-розвивального впливу на цей дефект. Водночас якщо порушення слуху та зору не супроводжується серйоз-

ними змінами у функціонуванні свідомості та самосвідомості особистості, то функціонування особистості з порушеним інтелектом, зокрема, ідеться про органічне ураження центральної нервової системи та функціонування особистості за умови розумової відсталості, супроводжується відповідними особливостями у розгортанні свідомості, а за умови досить серйозних органічних уражень і практично про обмеженість її розвитку та функціонування.

Так, якщо особистість має первинний дефект зору та слуху, з одночасним збереженням усіх основних вищих психічних функцій та мислення, ідеться про розробку системи психологічної допомоги з можливим застосуванням розроблених психоконсультаційних та психотерапевтичних технологій та їх часткову адаптацію з урахуванням дефекту. Дефіцитарність інтелектуальної функції та специфіка її впливу на формування та життєдіяльність особистості вимагає не тільки адаптації існуючих психоконсультаційних та психотерапевтичних технологій, але, насамперед, урахування того важливого аспекту, що в такої особистості функціонування свідомості здійснюється не лише за власною картиною розвитку, а й має значні відмінності від її розвитку в особистості зі збереженим інтелектом.

Досліджуючи особистісні порушення, О. Кернберг зазначає, що за норми інтелекту особистісні порушення можуть відбуватися у формі функціонування невротичної, межової та психотичної системи функціонування особистості [2]. Водночас науковець виділяє синдром розумової відсталості і зосереджує увагу на тому факті, що цей синдром має власний перебіг в означених структурах, і відповідно виникає потреба у детальних дослідженнях розгортання невротичних, межових та психотичних станів в особистості з інтелектуальною дефіцитарністю.

Досить часто у практичній взаємодії з розумово відсталими підлітками спостерігається практично не контрольоване вираження ними агресії, тривоги, спроектованої у різноманітні адиктивні поведінкові форми, невротизм та психопатичні прояви. В. Кузьмінська, здійснюючи дослідження психопатологічних та психотичних проявів поведінки молодших школярів з розумовою відсталістю, вказувала на необхідність розробки системи психотерапевтичного впливу на таку дитину, сконцентруючи увагу на дослідженнях позиції дорослих та вчителів, які мають безпосередній контакт з дітьми. Звідси, психологічна допомога дітям та підліткам з розумовою відсталістю має враховувати аспект функціонування та протікання самого феномену розумової відсталості, його впливу на розвиток вищих психічних функцій та компенсаторних механізмів, які формуються самими цими психічними функціями з метою підтримки гомеостазу особистості. Особливу увагу слід також приділяти середовищу, в якому безпосередньо перебуває така дитина або підліток [3].

Традиційно в системі спеціальної освіти України діти з розумовою відсталістю перебувають у спеціальних загальноосвітніх закладах інтернатного типу. Тобто йдеться про створення спеціального середовища, в якому перебуває дитина практично до юнацького періоду розвитку. Імовірно, що таке середовище позитивно впливає на становлення особистості дитини, зокрема на її самооцінку, оскільки вона перебуває в оточенні дітей, що мають аналогічний синдром, і не відчуває власної несхожості на інших. Водночас по закінченні спеціального навчального закладу підліток має повернутися до середовища людей, міжособистісні контакти між якими є відмінними від тих, до яких підліток був адаптований та соціалізований. Саме на юнацький період припадають такі адаптація та соціалізація. Юнак з дефіцитарністю інтелектуальної функції стикається з серйозною проблемою сприйняття й усвідомлення тої дійсності, у яку він попадає, і відчуває труднощі у сприйнятті цієї дійсності. Він постає перед проблемою самовизначення власного місця у системі існуючих суспільних взаємодій.

Досить актуальною є проблема самовизначення та професійної реалізації юнаків з інтелектуальною дефіцитарністю, оскільки, на відміну від юнаків з порушеним зором та слухом, коло соціальних взаємодій та подальшої підтримки міжособистісних контактів є обмеженим навіть зі своїми однолітками і дорослими з розумовою відсталістю, тому що в Україні є поодинокі громадські чи спеціальні організації, які об'єднують людей з тотожними психофізичними вадами.

Відомо, що за інших порушень психофізичного розвитку в особистості зберігається інтелект, тобто вона може зайняти власну позицію та набути власного статусу у системі значущих міжособистісних взаємодій. До того ж існують громадські державні та недержавні організації й об'єднання, у яких створю-

ється власна субкультура, і згуртовуються люди з аналогічними ураженнями, створюючи своєрідну систему активної життєдіяльності. Такі об'єднання для людей з розумовою відсталістю, як уже зазначалося, є поодинокими, що вказує на те, що підлітки, закінчивши спеціальний загальноосвітній заклад, практично залишаються в статусі інвалідів, які не мають права на формування власної позиції та ролі в системі суспільних взаємодій.

Враховуючи специфіку розумової відсталості, тобто порушення в системі аналітико-синтетичної діяльності, таким підліткам досить складно розмежувати конструктивні та деструктивні тенденції в системі суспільних взаємодій і водночас зберегти бажання належати до групи людей. Тобто йдеться про сензитивність таких особистостей до навіювання та відсутності інтелектуальної можливості до переосмислення тих чи інших стимулів навколишнього світу. Звідси, саме особистості з розумовою відсталістю потрапляють у ситуації, коли вони порушують закон, тобто в них формуються форми адиктивної й антисоціальної поведінки, які вони самі не усвідомлюють і не оцінюють. Саме на цьому етапі виникає потреба у наданні таким особистостям психологічної допомоги, призначення якої полягає не тільки в адаптації й соціалізації юнаків та дорослих з розумовою відсталістю, а й у реалізації спеціального психологічного впливу на становлення їхньої особистості за нових соціально-психологічних умов.

Висновки

Зрозуміло, що таку психологічну допомогу слід надавати вже з підліткового віку, коли підліток з розумовою відсталістю стикається з рядом серйозних проблем не тільки вікового характеру, зокрема, з кризою підліткового віку. Слід надавати психологічну допомогу, сконцентровану на розширення меж адаптації та соціалізації таких підлітків, на їхнє входження у суспільні взаємодії поза межами навчального спеціалізованого закладу. Звідси, основною умовою ефективної психологічної допомоги особистостям з особливостями психофізичного розвитку й особистостям з розумовою відсталістю є створення спеціальної системи психологічного впливу зі спеціальними технологіями з усвідомлення та розуміння підлітком тих нових соціальних ролей, з якими він стикається після закінчення школи. Така психологічна допомога має об'єктивний характер стосовно підлітка з особливими потребами.

Доречно конкретизувати специфіку психологічної допомоги суб'єктивного характеру, тобто яка має бути спрямована на реконструювання психічної реальності підлітка, розширення його суб'єктивного сприймання та розуміння навколишнього світу, на формування власного усвідомленого ставлення до неї.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко А.Ф. Психологическая помощь: теория и практика. – 4-е изд., испр. и доп. / А.Ф. Бондаренко. — К. : Освіта України, 2007. — 332 с.
2. Кернберг О.Ф. Тяжелые личностные расстройства: стратегии психотерапии / О.Ф. Кернберг; пер. с англ. М.И. Завалова. — М. : Класс, 2000. — 464 с.
3. Кузьмина В.К. Особенности педагогического подхода к подросткам-олигофренам с невротическими и психопатоподобными проявлениями / В.К. Кузьмина // Дефектология. — М. : Педагогика, 1978. — № 3. — С. 60–68.
4. Ремшмидт Х. Детская и подростковая психиатрия / Х. Ремшмидт; пер. с нем. Т.Н. Дмитриевой. — М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. — 624 с.
5. Роджерс К.Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К.Р. Роджерс; пер. с англ.; под общ. ред. и предисл. Е.И. Исениной. — М. : Прогресс, 1998. — 480 с.

Макарчук Н.А.

ПРОБЛЕМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПОМОЩИ ПОДРОСТКАМ С ОСОБЕННОСТЯМИ ПСИХОФИЗИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

В статье определены основы психологической помощи подросткам с особенностями психофизического развития. Конкретизирована специфика психологической помощи в соответствии с особенностями развития и жизнедеятельности подростков с дефицитностью интеллектуальной

функции. Очерчены альтернативные пути для практической реализации психологической помощи людям с особенными психофизическими потребностями на протяжении жизни.

Ключевые слова: психологическая помощь, психоконсультирование, психотерапия, система «Я», психологическая реальность.

Makarchuk N.A.

PROBLEMS OF PSYCHOLOGICAL HELP ADOLESCENTS WITH SPECIAL PSYCHOPHYSICAL DEVELOPMENT

In the article the principles of psychological assistance to adolescents with special psychophysical development. Concretized specific psychological assistance in accordance with the features of development and life of adolescents with intellectual deficits function. Defined the alternative ways to practical implementation of psychological help to people with special mental and physical needs during life.

Key words: *psychological help, psychokonsultuvannya, psychotherapy, the system "I" psychological reality.*